

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ชายทะเลหัวหิน เป็นสถานที่พักตากอากาศที่อยู่ในความทรงจำที่ดีของคนไทยมาเป็นเวลาช้านาน เริ่มตั้งแต่การสร้างทางรถไฟสายใต้ จากสถานีบางกอกน้อยไปถึงอำเภอหัวหิน ในปีพ.ศ. 2454 ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และเนื่องจากหัวหินมีทรัพยากรธรรมชาติที่สวยงามและเงียบสงบ ทำให้มีเจ้านายหลายพระองค์นิยมเสด็จไปประทับ ประกอบกับความนิยมในการตากอากาศเพื่อรักษาสุขภาพ โดยได้รับอิทธิพลจากตะวันตก ที่แพร่หลายเข้ามาในประเทศไทยอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ในรัชสมัยของสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวตอนปลาย รวมถึงการเดินทางไปพักผ่อนรักษาสุขภาพที่ชายทะเลอันเป็นผลพลอยได้มาจากความเจริญทางการคมนาคมโดยรถไฟ ดังเช่นในประเทศอังกฤษ ดังนั้น หัวหินซึ่งถูกพัฒนาขึ้นมาจากการเปิดเส้นทางรถไฟเช่นกัน จึงได้แบบอย่างของความเจริญมาจากประเทศเหล่านั้น

ชุมชนหัวหินจากที่เคยเป็นเพียงชุมชนเล็กๆที่เกิดจากการตั้งถิ่นฐานตั้งแต่สมัย พ.ศ. 2377 ตรงกับต้นรัชสมัยของสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมและประมง ซึ่งเป็นการผลิตเพื่อยังชีพ แต่เมื่อหัวหินได้ถูกพัฒนาให้เป็นสถานที่พักตากอากาศ ตั้งแต่รัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นต้นมา ทำให้ชุมชนแห่งนี้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมากจากหมู่บ้านชาวประมงมาเป็นสถานที่พักตากอากาศที่เป็นที่นิยมสำหรับพระบรมวงศานุวงศ์ ข้าราชการบริพารและคนปกติ

ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นยุคที่หัวหินเฟื่องฟูและหรูหรามากที่สุด ได้มีการสร้างโฮเต็ลหัวหินที่ทันสมัยที่สุดในขณะนั้น บริหารโดยกรมรถไฟ มีการให้บริการต่างๆที่ทัดเทียมกับต่างประเทศ ต่อมามีการสร้างวังไกลกังวล ตำหนัก และบ้านพักตากอากาศชายทะเลเพิ่มขึ้นมากมาย ตลอดจนมีการตัดถนนและการจัดการระบบน้ำประปา สาธารณูปโภคสาธารณูปการ เพื่อรองรับความเจริญของชุมชนหัวหินในอนาคตทำให้หัวหินในสมัยนั้นกลายเป็นศูนย์กลางของการพบปะสังสรรค์ระหว่างบุคคลสำคัญมากมาย และเป็นที่เลื่องลือทั้งในหมู่คนไทยและชาวต่างชาติ

ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัฐบาลได้มีการจัดตั้งแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติขึ้นในปี พ.ศ. 2503 ทำให้ความเจริญได้แพร่ขยายไปสู่ท้องถิ่นต่างๆ ทั่วประเทศ ความเจริญของหัวหินเกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวเป็นหลัก เมื่อการเดินทางสะดวกสบายมากขึ้น การไปตากอากาศเพื่อรักษาสุขภาพที่ชายทะเลของผู้มีฐานะ จึงเปลี่ยนแปลงไปเป็นการไปเพื่อพักผ่อนและหนีความอับอายของกรุงเทพมหานคร ในฤดูร้อนของคนทั่วไป และ ในช่วงแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ.2525-2529) มีการกำหนดให้หัวหินอยู่ใน การวางแผนพัฒนาภาคตะวันตก (Western Region Planning Study) โดยสภาพพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ หัวหินถูกกำหนดให้เป็น " แหล่งท่องเที่ยวตากอากาศชายทะเลแบบสงบ "

(Non-Active Beach Resort) หรือแหล่งพักผ่อนหย่อนใจแบบไม่ต้องมีกิจกรรมมากนัก และกำหนดให้รองรับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ แต่ในช่วงระยะเวลา 10 กว่าปีที่ผ่านมาตั้งแต่ในปี พ.ศ. 2530 ที่เป็นปีการท่องเที่ยวไทย หัวหินมีการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินอย่างรวดเร็วเพื่อประโยชน์ทางธุรกิจและการพาณิชย์ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ความเจริญแบบกระชันทันทีเหล่านี้ ทำให้ชุมชนหัวหินจากเดิมที่เป็นย่านพักอาศัยที่สงบเงียบกลายเป็นย่านการค้าและบริการ ซึ่งกิจกรรมที่เสริมสร้าง แสง สี เสียง ที่ดูเหมือนปราศจากการควบคุม จนทำให้บรรยากาศของชุมชนหัวหินเปลี่ยนไปจากอดีตอย่างมากมาย และเป็นสาเหตุให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อม การทำลายสภาพธรรมชาติ โดยเฉพาะลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนหัวหินที่มีมาแต่เดิม

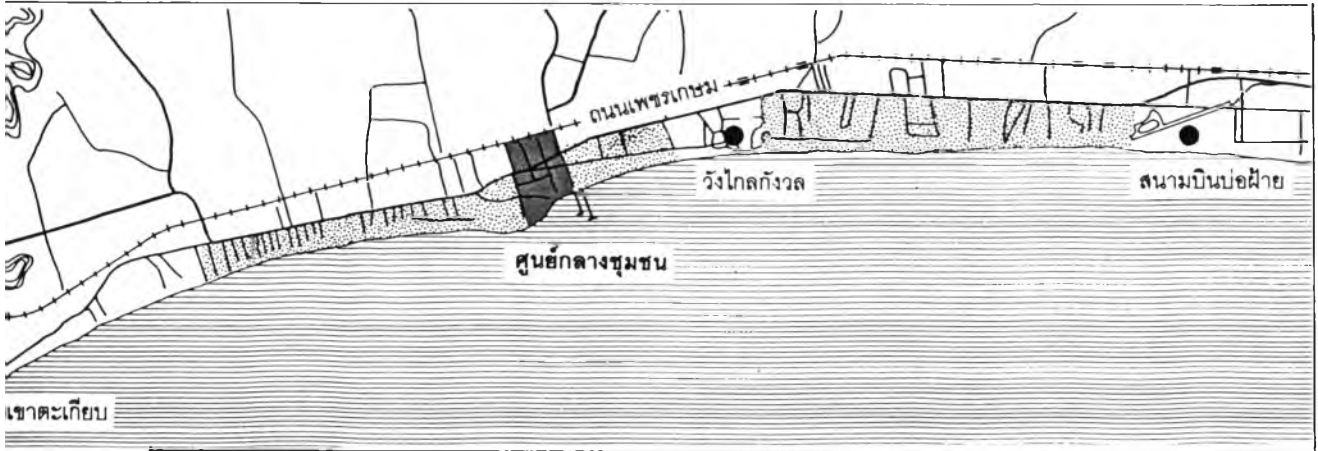
ดังนั้นการวิจัยในครั้งนี้จึงเป็นการศึกษาลักษณะทางกายภาพของชุมชน รวมทั้งปัญหาที่เกิดขึ้น โดยได้กำหนดพื้นที่บริเวณถนนนเรศดำริห์เป็นกรณีศึกษา เพื่อเสนอแนวทางการอนุรักษ์ที่เหมาะสมต่อชุมชนเก่าหัวหินในบริเวณดังกล่าว ที่จะรักษาเอกลักษณ์ของชุมชนเก่าหัวหิน ทั้งในด้านสภาพพื้นที่และสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ตลอดจนสภาพความเป็นอยู่ของชุมชน ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของชุมชนในปัจจุบัน เพื่อให้การอนุรักษ์และการพัฒนาเป็นไปอย่างเหมาะสมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

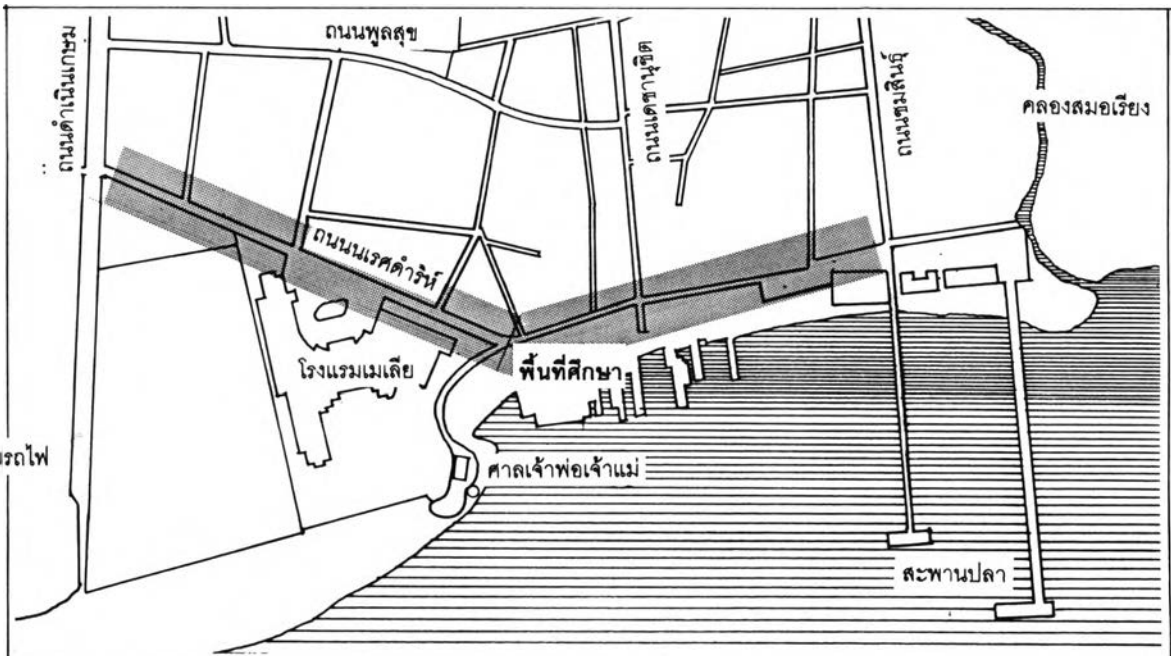
1. เพื่อศึกษาสภาพโดยทั่วไปในอดีต ปัจจุบัน และ การเปลี่ยนแปลงกิจกรรมการใช้ที่ดินของชุมชนหัวหินในพื้นที่บริเวณถนนนเรศดำริห์
2. เพื่อศึกษาถึงลักษณะเฉพาะตัวของชุมชนหัวหิน ทั้งในด้านสภาพพื้นที่,สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ และสภาพความเป็นอยู่ของชุมชน ที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ไว้
3. เพื่อศึกษาปัญหาและผลกระทบต่างๆที่เกิดขึ้นในปัจจุบันอันมีผลต่อเอกลักษณ์เดิมของชุมชนหัวหินบริเวณถนนนเรศดำริห์
4. เสนอแนวทางการอนุรักษ์ที่สอดคล้องและเหมาะสมกับการพัฒนาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ศึกษา เพื่อให้การพัฒนาเป็นอย่างมีระเบียบและไม่ทำลายเอกลักษณ์และคุณค่าของชุมชนตากอากาศหัวหินเดิม

ขอบเขตของการศึกษา

ทำการศึกษาพื้นที่บริเวณถนนนเรศดำริห์ทั้งสองฝั่ง ตั้งแต่บริเวณหน้าโรงแรมรถไฟหัวหินจนถึงบริเวณสะพานปลา โดยมีขอบเขตทางกายภาพดังนี้ ดูแผนที่ 1.2

แผนที่ 1.1 แสดงขอบเขตศูนย์กลางชุมชนหัวหิน

แผนที่ 1.2 แสดงขอบเขตของพื้นที่ศึกษา

โดยการศึกษาในรายละเอียดต่างๆ ดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลทางด้านประวัติศาสตร์ความเป็นมา ลักษณะทางกายภาพ ที่ตั้ง การปกครอง การใช้ที่ดิน การคมนาคม สถานที่ที่น่าสนใจ สภาพทางเศรษฐกิจ และสภาพทางสังคมในพื้นที่ที่ศึกษา โดยทำเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และจากการสำรวจ สังเกตจากการถ่ายภาพ โดยจะแบ่งตามขอบเขตทางระยะเวลาเป็นช่วงการศึกษา ดังนี้
 - หัวหินช่วงก่อนปีพุทธศักราช 2454
 - หัวหินช่วงปีพุทธศักราช 2454 – 2488
ตั้งแต่เริ่มมีการเปิดสถานีรถไฟหัวหิน ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวตอนต้น ถึงสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สอง
 - หัวหินช่วงปีพุทธศักราช 2489 – 2529
ภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ตอนต้น ถึงสิ้นสุดแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 5
 - หัวหินช่วงปีพุทธศักราช 2530 – 2542
ตั้งแต่ปีการท่องเที่ยวไทย ถึงช่วงเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลกในปัจจุบัน
2. ศึกษารูปแบบลักษณะทางสถาปัตยกรรมที่มีความสำคัญ ควรแก่การอนุรักษ์ ได้แก่ อาคารพักอาศัย อาคารสาธารณะ รวมถึงพื้นที่ที่มีความสำคัญและเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน บริเวณถนนนเรศดำริห์ โดยการสำรวจ สังเกตร่วมกับการถ่ายภาพ และสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง
3. ศึกษากฎหมาย นโยบายและแผนหลักต่างๆ ที่มีผลต่อพื้นที่ศึกษา และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นของพื้นที่บริเวณถนนนเรศดำริห์ในปัจจุบัน

วิธีการดำเนินการศึกษา

1. ศึกษาทฤษฎีและแนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนและแนวความคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวรวมถึง กรณีศึกษาที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดระดับของการอนุรักษ์
2. เก็บรวบรวมข้อมูลทางด้านกายภาพ สังคม เศรษฐกิจ และประชากร ทั้งจากเอกสารหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และจากการสำรวจภาคสนาม โดยการสำรวจ สังเกตร่วมกับการถ่ายภาพ และการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง
3. ทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่เก็บรวบรวมมา เพื่อให้ทราบถึงลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว กิจกรรมและบทบาทของชุมชนหัวหิน ทั้งในด้านกายภาพและสภาพความเป็นอยู่ของชุมชน โดยการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปของการบรรยาย รูปภาพ ตาราง และแผนที่
4. เสนอแนวทางอนุรักษ์ชุมชนในบริเวณที่ศึกษา และจัดลำดับการอนุรักษ์เพื่อเป็นแนวทางการอนุรักษ์ที่เหมาะสมในพื้นที่ที่ศึกษา

แหล่งที่มาของข้อมูล

ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาเป็นข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิ ซึ่งรวบรวมมาจากหน่วยงานต่างๆ ดังนี้คือ

1. หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
2. กรมแผนที่ทหาร
3. กรมผังเมือง กระทรวงมหาดไทย
4. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
5. สำนักงานเทศบาลตำบลหัวหิน
6. สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
7. ห้องสมุดคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
8. ห้องสมุดภาควิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
9. ห้องสมุดสำนักพิมพ์มติชน
10. จากการสำรวจพื้นที่และการสัมภาษณ์

แนวความคิดและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

- วิชนัน สุภจรรยา, "การเปรียบเทียบที่อยู่อาศัยในเขตเทศบาลเมืองประจวบคีรีขันธ์และหัวหิน" วิทยานิพนธ์ภาควิชาเคเนการ บัณฑิตวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2539 .
- สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, "การศึกษาเบื้องต้นเพื่อกำหนดแนวทางแผนหลักพัฒนา การท่องเที่ยวหัวหิน - ชะอำ" กรุงเทพฯ , 2526 .
- สุนิสา โพธิ์เตี้ย , "การศึกษารูปแบบการพัฒนาชุมชนหัวหินอันเนื่องมาจากการท่องเที่ยว" วิทยานิพนธ์ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง บัณฑิตวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2535.

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อให้ทราบถึงประวัติ และลักษณะเฉพาะตัวที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนเก่าที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์อันเป็นการส่งเสริมให้เกิดความหวงแหนคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรมและสถาปัตยกรรมของชุมชน ที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ไว้
2. เพื่อเป็นการเสนอแนวทางการอนุรักษ์ในพื้นที่ชุมชนเก่า ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ที่สามารถทำควบคู่ไปกับการพัฒนาได้
3. แนวทางในการศึกษาและการอนุรักษ์อาจนำไปประยุกต์เพื่อใช้ในพื้นที่ที่มีสภาพใกล้เคียงกับพื้นที่ที่ศึกษาได้